

være retfærdigt, hvis man kan acceptere dets regler; hvis man ikke ved, hvilken placering man vil indtage i dette; hvis man altså finder det tåleligt i alle sammenhænge, hvad enten man er fattig eller rig, handicappet eller genial, smuk eller hæsleg, gammel eller ung. Dette er det retfærdighedsprincip, som er mindst moralsk og indholdsmæssigt mindst forudbestemt og burde derfor passe godt til vor engel Satan.

Englen Satans første verden: Det uselviske samfund

På spørgsmålet om, hvilket samfund der er det ideelle, har de fleste mennesker et hurtigt svar: Det uselviske samfund er det ideelle. Det er en organisme, der er enig med sig selv og rummer en indre logik, i hvilken menneskene ikke er egoistiske, men uselvisk og altruistisk gør en indsats for andre og for helheden. Alle er begejstrede for det fælles eje og sætter deres særinteresser i baggrunden. Uvidenhedens slør over den position, man indtager i samfundet, ville som retfærdighedskriterium være opfyldt. For overalt hersker den samme regel: Uselvisk at gøre alt for almenvellet. Hvis helheden når et optimum, er der hermed draget optimal omsorg for hvert medlem af samfundet uanset position.

Det er i denne betydning, at ordet "samfund" er opstået i vort sprog. Før den franske revolution i 1789 hed det, vi i dag kalder samfund, land, kongerige, fyrstendømme eller blandt de dannede på latin *res publica* (den offentlige sag). Også det for os så naturlige ord "individ" var lige så usædvanligt som ordet "statsborger". Menneskene ansås ikke for at være individer med samme rettigheder og samme værdighed, men som indehavere af bestemte positioner. Man var ikke menneske, men fyrste, præst, nonne, mester, svend, bondekone, pige eller knægt. I det førrevolutionære stændersamfund var almene og for alle mennesker lige rettigheder derfor utænkelige. Hver position havde sine egne pligter og rettigheder. Kongen havde andre pligter end paven, bonden og handelsknægten og havde derfor også andre rettigheder. Kongen skulle regere og beskytte hele landet og havde derfor

næsten ubegrænsede rettigheder. Bonden skulle levere levnedsmidler, arbejde for herremanden og gøre krigstjeneste og havde til gengæld ret til beskyttelse fra sin herre og til en del af afgrøderne fra den jord, der var overladt ham.

I denne stænderstruktur var det penge, der først skabte forudsætningerne for sammenligning af det usammenlignelige. Penge tæller det samme, uanset om de kommer fra kongen eller tiggeren. Alt har sin pris i penge, hvad enten varen er smør, klæde, land eller kvæg. Penge gjorde alle lige og muliggjorde for første gang en tænkemåde, hvor også meget forskellige mennesker på forunderlig vis kunne betragtes som lige, som statsborgere med samme rettigheder. Denne for os i dag selvfølgelige tænkemåde om det abstrakte, ligeværdige menneske, "individet", var dengang revolutionært tankegods.

Med den amerikanske uafhængighedserklæring og den franske revolution vandt denne tænkemåde anerkendelse. Med Napoleon bredte den sig over hele Europa. "Individet" var opdaget. Det skulle have ret til selvrealisering, til fri udfoldelse, så længe det ikke hindrede andre i udøvelsen af de samme rettigheder. Den amerikanske uafhængighedserklæring forkyndte endog den enkeltes ret til stræben efter lykke ("pursuit of happiness").

Sådan revolutionært ligemageri medførte et bittert tab for adelen. Fra dens synspunkt betød den revolutionære individualisme tilbagegang og opløsning af den gudgivne orden og kultur. For de adelige var med overbetoningen af individets rettigheder den værdifulde viden om pligterne over for helheden og den retmæssige ordning af helheden viet til undergang. Op imod denne fare satte de begrebet "samfund", der udtrykker en sammenslutning af mange mennesker med en fælles hensigt,* hvilket egnede sig perfekt til polemik mod de revolutionæres individualisme og

* Egentlig skriver Wagner: "I ordet 'samfund' [*Gesellschaft*] indgår ordet *gesellen* – et gammelt udtryk for mange menneskers sluten sig sammen i en fælles hensigt." (*Gesellschaft* er indgået i dansk som "selskab".) Overs. anm.

egoisme. I ordet samfund bliver også allerede billedet af det uselviske samfund meget tydeligt.

Hvis vi vil yde den oprindelige betydning af ordet samfund retfærdighed, må vi som det første lade englen Satan bygge et sådant uselvisk samfund. Det ville også passe til en engel. Det ville i sandhed være et englegtigt samfund.

Eksempler på uselviske samfund

For at altruismen, opgivelse af egeninteresser til fordel for andre, overhovedet skal have mening, burde vi sætte de bedste tænkere i spidsen for samfundet. De ville nemlig med deres visdom have adgang til sandheden. Med viden om sandheden ville de da kunne skabe den rigtige politik. I det uselviske samfund ville politik så være et rent forehavende, projekteret af de bedst egnede personer med viden om sandheden og gennemført af alle under indsættelse af alle kræfter.

Mange – især unge mennesker – vil sige: Hvis politik var sådan, kunne jeg også begejstres af den. Den ville vise den rigtige vej til fremtiden og ville give retfærdighed og sikkerhed i nutiden.

Konceptet er så indlysende og overbevisende, at der gang på gang i menneskehedens historie er blevet kæmpet for at realisere det, og det er blevet opstillet som tankebillede af filosoffer og religionsgrundlæggere.

ANTIKKEN Allerede de ældste samfundsmæssige konstruktioner - faraonernes rige i nutidens Egypten og hindu-samfundet ved Indus - forsøgte at nå dette ideal. I det antikke Egypten kunne præsterne forudsige oversvømmelser, faraonerne kunne organisere forsvaret af deres land mod indtrængende, medens befolkningen sørgede for produktionen af det livsnødvendige. Alle og enhver havde sin meningsfulde plads.

Fra det antikke Rom kender de fleste fra deres skoleundervisning det klassiske billede af det organiske, uselviske samfund, hvor de lærte, at det var som en menneskelig krop, hvor eliterne

var hovedet, der til alles bedste dirigerede alt, men som ikke kunne overleve uden mave (bønderne), ben (transport og handel) og arme (soldater og håndværkere). De lærte således, at alt havde sin funktion og sin plads og fungerede til alles bedste.

I Indien er forestillingen om nedarvning af status og profession stadig fremherskende blandt troende hinduer. Dengang kastesamfundet opstod, gjaldt der imidlertid andre regler end i dag. Ingen skulle dengang have varig ejendom. Alle skulle gøre det, de bedst kunne, ganske vist i helhedens navn. De skulle oven i købet have de midler, de havde brug for, fra fællesejet. Den højeste kaste skulle bestå af samfundets bedste hoveder og være et forbillede for alle andre. De skulle i deres visdom lede samfundet til helhedens bedste. De andre skulle følge deres råd og underordne sig det fælles bedste: Krigerne skulle forsvare landet, bønderne dyrke jorden, håndværkerne fremstille ting til dagliglivet, de handlende fordele dem ud over landet, og tjenerne skulle tjene og udføre alle de opgaver, der blev tilbage. Det var først, da disse positioner blev fødselsbestemte og som påstået belønning og straf for gerninger i det foregående liv blev udlagt som uforanderlige og hellige, at den uselviske kasteorden forvandlede til et middel til udstødelse og undertrykkelse.

Også i det antikke Grækenland var der sådanne forestillinger om samfund, der modsvarede billedet af en enkelt organisme. Platon for eksempel mente, at samfundet burde ledes af den bedste filosof. Alle andre skulle frivilligt underkaste sig dennes diktatur, som ville være et retsbaseret herredømme overlegent. Medens loven skulle behandle alle sager ens, ville filosofen kunne indse, når nogen af gode grunde havde forbrudt sig mod loven. Filosofen ville således til enhver tid kunne være mere retfærdig end loven og mere retfærdig end demokratiet, folkets herredømme, da vejen til sandheden – iflg. Platon – ville være lukket for dem.

DEN FRANSEKKE REVOLUTION Under indtryk af ideen om lighed, der vandt frem i tiden før den franske revolution, udviklede filosofen

Jean Jacques Rousseau en interessant variant af Platons filosof-stat. Alle – ikke den enkelte - skulle i fællesskab repræsentere visdom. For at opnå dette skulle alle gifte mænd – kun de talte som borgere – besidde nøjagtigt lige meget jord og kvæg og leve fuldstændig uafhængigt af hinanden. På den måde ville enhver interessekonflikt kunne undgås. Alle ville have de samme interesser. Så ville deres tænkemåde ikke længere være bestemt af særinteresser, og deres vilje ville altid automatisk udtrykke almenvellet ("volonté générale"). Resultatet ville uundgåeligt blive det bedste for helheden.

For de fleste mennesker er det forestillingen om samfundet som en harmonisk organisme, som kan forlange af sine medlemmer, at de uselvsk underkaster sig det fælles bedste, der den dag i dag danner det indre billede, de har af samfundet. Ikke desto mindre bestod det hierarkisk ordnede stændersamfund i århundereder under ledelse af en elite. Det synes derfor at opfylde det første kvalitetskriterium, overlevelsesevnen, ganske godt. Hvis det fungerer til alles bedste, opfylder det også det andet kvalitetskriterium, retfærdighed, nemlig at alle i enhver position i samfundet vil kunne acceptere reglerne.

Hvad enten det er hinduernes kastesamfund, Platons filosofdiktatur eller Rousseaus "volonté générale", så gælder for dem alle den samme forestilling om, at man må forme samfundet til en organisme, i hvilken der ikke skal være særinteresser. Fælles for dem alle er forestillingen om, at man bør opstille et ideelt, fælles formål for samfundet; så vil det være på bedste kurs og vil kunne trodse alle farer.

Lad os antage, at englen Satan, der ikke kender til godt og ondt og derfor overhovedet ikke er forudindtaget, har opbygget et sådan samfund og lader det fungere - prøvekørsel efter prøvekørsel, generation efter generation. Hvad ville der komme ud af det?

Ulemper ved det uselviske samfund

PROBLEMET MED ELITEUDVÆLGELSE Allerede Platon, opfinderen af filosofstaten, påpegede det største problem med det uselviske, hierarkiske samfund: I bistadet er dronningen let genkendelig, også i en fåreflok kan den menneskelige hyrde tydeligt skelnes fra dyrene. Men hvordan erkender man filosoffen, et menneske blandt andre mennesker? Enhver gruppe i samfundet kan præsentere et andet menneske som filosoffen, men så ville der opstå den strid, som det uselviske samfund som organisk samfund jo netop skulle undgå.

Således sker det igen og igen, at nogle anser denne og andre for at være den person, som er den bedst egnede. Og igen og igen står nogle fast på, at den ene stillingtagen er den viseste beslutning, medens andre står fast på, at den anden er det. Og så har man det, som samfundskonstruktionen gerne skulle undgå: Den hyppigt beklagede og forvirrede tilstand af egoistiske og retshaveriske parter, der indbyrdes bekæmper hinanden, og hvor hver af de stridende parter hævder, at kun de har ret, og at deres kandidat er den bedste. Med andre ord: Vi har normal politik.

Igen og igen opstår i sådanne samfund de samme problemer: Hvorledes erkender man den bedste af de bedste, hvorledes identificerer man den store filosof, den "rigtige" førstesekretær i centalkomiteen, den "gode fyrste", den rigtige "fører", som det kan betale sig at ofre egne interesser for? Eller udtrykt generelt: Det viser sig igen og igen, at selv mennesker, som lever i samfund med størst materiel lighed og uden privat ejerskab af produktionsmidlerne, har forskellige interesser og opfattelser og ikke er enige om, hvad der er det bedste for samfundet.

PROBLEMET MED INFORMATIONSUDVÆLGELSE Selv hvis det skulle lykkes at sætte de bedste af de bedste i spidsen for samfundet, ville der snart udvikle sig et yderligere kronisk problem for sådanne uselviske samfund: De foroven er afhængige af informationer fra dem forneden. For de foroven er afskåret fra virkelig-

heden. De har ikke længere umiddelbart adgang til den. Mellem dem og virkeligheden er der et isolerende lag af tjener og håndlangere, der udfører deres befalinger og rapporterer om følgerne af dem.

Filosoffen Hegel har beskrevet dette forhold ved hjælp af eksemplet herre og tjener: Fordi herren kun får viden om verden gennem tjeneren, kan han kun tilpasse sig en forandrende verden i det omfang, tjeneren fortæller ham om disse ændringer. Men herren påstår om sig selv, at han er i besiddelse af visdom, han ved bedre end tjeneren, hvordan verden er udformet. Han kan i sin påståede overlegenhed ikke tillade sig at blive belært af tjeneren. Han lukker derfor af over for tjenerens informationer og narmer hermed sig selv. Tjeneren derimod er lærenem. Han må tilpasse sig ændringerne af virkeligheden. Så han bliver hurtigt den dygtigste og den, der har størst virkelighedsforståelse af de to, og opdager, at herren fører ham på vildspor. Hvis tjeneren vil klare sig i den ændrede virkelighed, må han styrte herren og gøre sig selv til herre. Og så begynder – ifølge Hegel – historien, som han kaldte dialektik, atter forfra.

Den herre, der fornemmer faren, må i det organiske samfunds og sin overlegne visdoms navn derfor holde fast i, at han er den bedste, og at tjeneren må underkaste sig sin herres større indsigt. Og snart er vi havnet i et irrationelt diktatur; det modsatte af det, det uselviske samfund tilstræber.

Er diktaturet først blevet etableret, skærpes problemet: De undertrykte, de undergivne og undersåtterne tør ikke længere give diktatoren informationer, der vil kunne mishage ham, for det kunne være dødeligt. Diktatorerne er således selv årsag til, at der systematisk bliver løjet for dem, og at de mere og mere bevæger sig i en skinverden, i de navnkundige Potemkin-landsbyer. Undersåtterne lever i en virkelig verden, som stadig mere radikalt adskiller sig fra de herskendes skinverden. Undersåtterne ved, at de for hver af diktaturets fiaskoer, for hver af deres diktators store planer, der mislykkes, ikke blot må betale prisen, men at de tillige

må bære straffen. Derfor udvikler de deres egen, hemmelige måde at udføre befalinger på. De foroven ved ikke blot stadigt mindre om virkeligheden, de mister også stadig mere muligheden for at styre samfundet. For de forneden gør af nødværge noget helt andet end det, de bliver befalet. De udviser en skinlydighed, medens de selv drager omsorg for virkeligheden.

Nu og da bliver en af undersåtterne pågrebet og straffet. Det er slemt. Men de har lært, at det bliver endnu værre, hvis de gør som befalet. Således udvikler alle disse uselviske samfund sig snart til besynderlige fremtoninger: Foroven et eliternes diktatur, uden mulighed for at registrere ændringerne i virkeligheden, og forneden et plaget folk, der har lært at lyve og selvstændigt at klare sig bedst muligt. Det oprindeligt ideelt konciperede samfund forvandler sig til sit modstykke: et forløjet og skizofrent diktatur.

To eksempler fra det 20. århundrede: Nationalsocialisme og stalinisme

Det er først rigtigt i det 20. århundrede med de store ideologiers opståen, at modellen for det uselviske samfund slog igennem, og hvor den på relativt kort tid frembragte to store katastrofer: stalinismen og nationalsocialismen.

Ifølge nazisterne skulle som i et legeme hvert led i samfundet virke sammen i sin særlige funktion og harmonere med de øvrige led. Efter det latinske ord for legeme, "corpus", kaldtes ideen "korporatisme". De forskellige personer med officielle samfundsfunktioner, arbejdsgiverne, arbejderne, lægerne, bønderne etc. skulle organisere sig i korporationer og arbejde for folkets bedste under ledelse af "Førerens" alvidende parti. Og som i et virkeligt legeme skulle skadestoffer, svulster og smitsomme indtrængere identificeres og fjernes.

Hitler og hans "gamle stridsmænd" havde læst sig til et populærvidenskabeligt verdensbillede, der var udbredt på deres tid, ifølge hvilket menneskeheden ve og vel afhang af medfødte evner, af menneskets gener. Det var således ved skiftet mellem det

19. og 20. århundrede den gængse opfattelse, at kriminalitet ligesom fattigdom var resultat af nedarvning. Man stødte jo bevisligt hyppigere på fattigdom og kriminalitet hos børn af fattige og kriminelle. Som i dyreverdenen var der også blandt mennesker gode og dårlige racer. Mellem dem foregik der en overlevelseskamp, nøjagtigt som i naturen. Og som i den var det kun den stærkeste og genetisk bedste race, der ville kunne hævde sig, og denne var ifølge nazisterne den ”germanske”, hvorimod den ”jødiske” ansås for at være særlig dårlig. Derfor ville det i denne overlevelseskamp ikke kun være retfærdigt, men også uundgåeligt, at kræve uselvished og de tungeste ofre af den samtidige generation for at opnå fremtidig lykke for alle. Generne skulle forbedres gennem klog biologisk udvælgelse og alle dårlige egenskaber elimineres gennem sterilisation og udryddelse.

Nazisterne opfattede sig selv som uselviske idealister. For de begik – efter egne udsagn – alle deres mord og ugerninger ikke af glæde ved at pine, men – som de selv mente – for den fremtidige menneskeheds vel. Heinrich Himmler, rigsleder for SS, holdt ved et møde for SS-ledere i Posen* den 4. oktober 1943, midt under krigen, en tale. I den bliver hele uhyrligheden i den nazistiske idealisme præciseret: På Himmlers befaling havde SS myrdet mange hundrede tusinde jøder. De havde drevet dem ind i synagoger, som derefter blev brændt ned, havde dræbt dem på åbne pladser, havde drevet dem ud i skove, tvunget dem til at grave deres egne grave, til at lægge sig på allerede myrdede og derefter skudt dem. På tidspunktet for talen var SS netop begyndt på den systematiske udryddelse med gas.

Himmler talte åbent om ”udryddelsen af det jødiske folk”. Og: ”De fleste af jer vil vide, hvad det vil sige, når hundrede lig ligger samlet, når der ligger 500 eller 1000. Det at have kunnet udholde det og samtidig - bortset fra menneskelige svagheder, som må ses som undtagelser - være forblevet anstændige, det har hærdet os, og det er et æresdiplom, som aldrig er blevet nævnt og aldrig vil

* Det senere polske Poznań. Overs. anm.

kunne nævnes.” For – således var hans logik – de havde forsvaret den fremtidige races renhed og dermed menneskeheden fremtid mod den truende undergang. ”Sandheden” i denne logik retfærdiggjorde i nazisternes øjne deres uden ”falsk sentimentalitet” begåede beslutsomme og konsekvente handlinger, som de kaldte medlidenhed og medmenneskelighed.

I dag har afkodningen af den menneskelige arvmasse vist, at der ikke findes menneskelige racer. De genetiske prægninger, som de få synlige forskelle kan henføres til, og hvoraf tilhørsforholdet til en bestemt ”race” udledes, såsom pigmenteringen i huden, øjenstillingen, næsens form og lignende, udgør kun en minimal del af den samlede information, der gør et menneske til det, det er. De genetiske forskelle mellem endog søskende er flere millioner gange større end summen af de genetiske informationer, der adskiller alle medlemmer af en ”race” fra medlemmerne af en anden.

Racisme er lige så dumt, som hvis man ville inddele fødevarer efter deres farve: rødgrød, paprika, jordbær, rødbeder og rødkål i en ”føderace” og hvidvin, hvidkål, mælk, kvark, ræddike, vanilleis, kyllingebryst og peberrod i en anden og så ville sige, ”hvide fødevarer er de røde overlegne”, men samtidig ville glemme forskellen peberrod og vanilleis. Lige så absurd som denne vurdering af fødevarer efter deres farve er adskillelsen af mennesker i ”racer” efter deres hudfarve, næse- eller øjenform.

Grunden til, at læren om ”racernes” forskellige værdi endnu i dag har tilhængere, skyldes altså ikke videnskabeligt kontrollerbare kendsgerninger om menneskets genetiske sammensætning, men racisternes behov. De skal bruge noget, som kan forklare deres følelse af at være truet, eller som kan danne grundlag for, at de kan føle sig overlegne over for andre.

På nationalsocialismens tid var den meningsløse tro på racismen så udbredt, at muligheden for at skabe en ideal fremtid for menneskeheden gennem avlsudvælgelse syntes indlysende. Samtidig opfyldte racismen også dengang et udbredt behov for at føle

sig overlegen og for at kunne hade andre som værende farlige og på absurd vis samtidig underlegne. Hitler gav et sådan had legitimitet, erklærede det for tilladt, ja endog progressivt. Kun herigennem kan man forstå, hvorfor Hitler fik så stor tilslutning. Hans tro på sandheden om en fremtidig og bedre verden af race-renhed var dengang alment accepteret og gav hans diktatur legitimitet og udseende af uselviskhed. Faktisk var han fanget i en fælde, det påståede uselviske samfunds fælde: Under foregivende af at kæmpe mod alle særinteresser blev én særinteresse, nemlig nazi-pampernes, udnævnt til almenvællets interesse. Og da han mente at kende sandheden, tabte han mere og mere kontakt med virkeligheden, tilintetgjorde alle, der modsagde ham, og mislykkedes lige så katastrofalt som ynkeligt.

Med et helt andet indhold, en anden begrundelse og et fuldstændig modsat mål troede også Lenin, Trotski, Stalin og deres samtidige, at de var i besiddelse af sandheden. Blot mente de ikke, at de var nødt til at forme verden ved hjælp af avlsudvælgelse, men derimod gennem forandring af produktions- og ejerforholdene. Karl Marx' skrifter havde lært dem, at det var den private ejendomsret over produktionsmidlerne og arbejdsdelingen, der var årsag til menneskehedens tilbagegang, de økonomiske kriser og et lille mindretals undertrykkelse af størsteparten af menneskehed. Derfor forekom det dem mere end retfærdigt at bryde dette mindretals magt og erstatte det med flertallets diktatur over mindretallet. Også for dem betød den enkelte intet. Også for dem var medlidenhed en farlig svaghed i forhold til den verdenshistoriske mulighed for at redde menneskehed som helhed. Stillet over for Første Verdenskrigs gru og fascismens udbredelse lød dengang alternativerne: ”Socialisme eller barbari”. Den generation, der netop da levede, kunne og skulle ofres for en håndgribelig nær ideel fremtid for den samlede menneskehed. Kommunismen fremstillede sig selv som det uselviske samfund i dets rene form.

Kun således er det til at forstå, hvorfor kommunister beredvilligt lod sig transportere til lejrene og lod sig udnytte til døde, medens de samtidig hyldede Stalin gennem sang og mente, at alt dette skete uden hans vidende. Kun således er det til at forstå, at ofrene for de store skueprocesser vidnede mod sig selv og også uden tortur aflagde tilståelser, der var fuldstændig absurde. For dem var det indlysende, at de måtte ofre sig for det ”store heles” vel. De kommunistiske ledere førte et liv, der kun adskilte sig lidt fra den jævne ”kammerats”. Der var ingen privat ejendomsret over produktionsmidlerne – altså ingen private eller særinteresser, som Rousseau havde beskrevet det. Dermed syntes klasserne at være afskaffet og klassekampens afslutning nået. Alle skulle have de samme interesser. Det gjaldt nu blot om at udvælge de bedst egnede til at lede samfundet. Og da kun de bedste er egnede til at erkende kvalifikationer, var det også dem, der skulle de udvælge dem, der skulle indgå blandt de bedste. Valget skete fra oven og nedefter. Den højere instans bestemte, hvem der skulle vælges, og den lavere instans udførte dette valg. Det blev kaldt ”demokratisk centralisme”.

De bedste af de bedste skulle danne Centralkomiteen, der fra sine rækker igen valgte den bedste som sekretær. Centralkomiteen og dens sekretær blev af partiet og de statslige organisationer bibragt den bedste viden fra alle dele af landet. Så kunne de vise- ste beslutninger træffes og en plan udfærdiges, der ville tjene til alles bedste. Ingen privatinteresser, ingen egoisme og ingen individualisme skulle ødelægge funktionen og blomstringen af helheden.

Faktisk var det i årene med kommunistisk herredømme, at det uselviske samfunds problemer i al sin dødelige skarphed blev tydelige. Stalins terror var uden tvivl betinget af hans personlighed og således ikke et resultat af en tvingende nødvendig dynamik i det uselviske samfund. Men det stadig stigende behov for at anvende stadig mere brutale undertrykkelsesmidler for at sikre magten for et stadig mindre mindretal er typisk for samfund, der

udgiver sig for at være uselviske. Sandhedens herredømme blev til partiets og dets hemmelige tjenestes terror mod enhver virkelig eller formodet afvigelse, især inden for partiet. Flertallets uselviske herredømme over mindretallet blev til den indre magtcirkels totalitære magtudøvelse over resten af befolkningen. Den uselviske fornufts herredømme blev til et diktatur af magthavere, som ikke længere mente, de behøvede at underkaste sig loven, men kunne træffe beslutninger på grundlag af egen, partikonform fornuft. Den frie, fornuftige informationsstrøm, grundlaget for fornuftens herredømme, forvandlede til en skinverden for de herskende, for hvem husfacaderne langs deres køreruter blev istandgjort, og til den virkelige tristhed for undersåtterne, som levede i de forfaldne huse.

Det uselviske samfund - facit

Da mine forældre havnede i den nazistiske politiks kværn, var de blot to ud af millioner af ofre for en tro på sandheden, for en ofring af mennesker for et fremtidigt paradys, der blev anset for sandt. Mine forældre blev lige som alle andre hensynsløst anvendt som ubetydelige elementer, der skulle røres sammen til en menneskelig cement og anvendes som byggemateriale til en ny verden, min mor som fødemaskine, og min far som krigshjælper og arbejdsslave. Deres eget vel og deres følelser spillede i denne sammenhæng ingen rolle. De skulle som enkeltindivider uselvisk underkaste sig sandhedsbevidstheden.

Det uselviske samfund, der var forpligtet over for en påstået sandhed, og som i første omgang forekom at være den eneste fornuftige konstruktionsform for et samfund, et alternativ til det, vi dagligt oplever som politik, viser sig nu ved en nøjere betragtning at være den hurtigste vej til det totalitære samfund.

Hvilke andre muligheder har englen ved navn Satan, der ikke kender til godt og ondt, for at konstruere et samfund? Den altruistiske mulighed, hvor samfundsmedlemmerne underkaster sig et centralt princip og ofrer sig for dette, holdt ikke, hvad det lovede.